

ДАРКО МАРИНКОВИЋ*
Криминалистичко-полицијска академија
Београд

УДК 343.85:343.9.02(100)
ИД БРОЈ 192625932
Прегледни рад
Примљен: 18.03.2012
Одобрен: 22.05.2012

ОРГАНИЗОВАНИ КРИМИНАЛ стање и глобалне перспективе**

Сажетак: Организовани криминал је сложена, по много чему специфична криминална појава која представља велику претњу за правни поредак и демократске институције једне земље, али и за међународну заједницу у целини. Опасност коју са собом носи није садржана искључиво у конкретним криминалним радњама, већ много више у могућности да, посредно или непосредно, утиче и на државне одлуке у сфери њене економије или политике, па чак и на међународне односе у целини. Моћне криминалне организације, као репрезенти организованог криминала, постоје у свим деловима света, делују глобално и остварују огромне незаконите профите. Данас је организовани криминал у средишту интересовања свих држава понаособ, али и целе међународне заједнице, која убрзано покушава да изнађе одговарајуће начине, методе и средства којима ће му се супротставити. Садржински, рад указује на највеће и најмоћније криминалне организације у миљеу организованог криминала, а затим акценује савремене карактеристике и будућа кретања организованог криминала у свету.

Кључне речи: организовани криминал, мафија, Тријаде, Јакузе, наркокартели, криминална тржишта, глобални криминал.

* darko.marinkovic@kpa.edu.rs

** Овај рад је резултат реализовања научноистраживачког пројекта под називом „Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција”. Пројекат финансира Министарство просвете и науке Републике Србије (број 179045), а реализује Криминалистичко-полицијска академија у Београду (2011–2014). Руководилац пројекта је проф. др Саша Мијалковић.

Уводна разматрања

Начини криминалног деловања непрекидно се прилагођавају новим околностима, с истакнутом међузависношћу између специфичних злочина (вертикална међузависност или ланци индивидуалних злочина) и сложених криминалних активности (хоризонтална међузависност или међузависност ланаца криминала). Незаконите делатности организованих криминалних група постају све повезаније међусобно, конституишући неку врсту *илегалног ланца*. Вертикална међузависност кривичних дела се јавља у случају када је за извршење једног финалног злочина неопходно извршити и једно инструментално, односно функционално кривично дело (како смо их у претходном делу рада назвали) или више њих од стране исте криминалне организације. Другим речима, да би се одређени злочин финализирао, у оквиру организованог криминала се извршава ланац незаконитих делатности. Та међузависност злочина је често манифестација прогресивне специјализације криминалних организација у вршењу илегалних активности (Маринковић, 2010: 141).¹

Чињеница да су активности организованих криминалних група у великом проценту међузависне може помоћи бољем разумевању начина на који се транснационални организовани криминал премешта с једне активности на другу (Adamoli *et al.*, 1998: 16). У пракси, криминална група са већ обученим особљем, развијеним начином рада, већ испитаним кријумчарским рутама, развијеним мрежама корупције и постојећим везама у разним државама света, премешта се на нова незаконита тржишта, додајући нове активности онима у којима се већ специјализовала. Примери такве хоризонталне међузависности су прилично видљиви – може се истаћи повезаност делатности трговине дрогом и кријумчарења миграната албанских криминалних група, које превозе људе и дрогу преко Јадранског мора. Исто се односи и на организоване криминалне групе азијског порекла, које кријумчаре илегалне мигранте преко канадско-америчке границе, искоришћавајући руте, начине рада и методе који су већ развијени за кријумчарење цигарета.²

¹ Велики је број примера такве вертикалне међузависности – на пример, када је реч о преварама, корупцији и прању новца, анализе криминалних шема показују да су та три злочина често функционално повезана тако што је један од њих крајњи резултат, док су друга два посредни кораци ка њему.

² Уопштено, када криминалне активности подразумевају различите облике илегалне трговине (дрога, оружје, људи, украдена возила и сл.), криминалцима није тешко да се премештају с једне врсте делатности на другу, искоришћавајући претходно стечена знања и искуство.

Криминалне групе из света организованог криминала се често дефинишу на основу националне припадности њихових чланова. Иста култура, језик и скуп заједничких вредности значајно повећавају поверење, разумевање, комуникацију и, на крају, конкурентну предност група образованих према етничком начелу у односу на друге. И поред свеприсутних мултинационалних и мултиетничких организованих криминалних група, у свету данас и даље постоји снажна веза између националне/етничке припадности и организованог криминала.

Најзначајније криминале организације у свету организованог криминала

Може се закључити да данас постоје три главна типа или групе криминалних организација које делују глобално, односно транснационално. Први тип чине тзв. „великих пет” – традиционалне групације организованог криминала, у које се убрајају италијанска криминална удружења (укључујући сицилијанске и америчке породице Мафије), руска мафија, јапанске Јакузе, кинеске Тријаде и колумбијски Картели. Како истиче Ричардс (Richards), да би тај тип био заокружен, неопходно је додати и мексичку Криминалну федерацију, састављену од пет наркокартела из те земље, тако да је у том случају исправније говорити о „великих шест” у организованом криминалу који делују глобално (Richards, 1999: 4). Другу категорију криминалних организација чине мање, али ипак високоорганизоване групе, с одређеним криминалним специјалностима, које су највећим делом у функцији „великих шест” на сличан начин као што подручне испоставе (одељења) раде за своје матичне компаније. У ту категорију могу се сврстати нигеријске криминалне групе, као и оне које делују у Јамајци, Порторику, Доминиканској Републици и сл. Трећи тип су класичне терористичке организације, које се, између осталог, баве и кријумчарењем наркотика, разним облицима фалсификовања, кријумчарењем оружја и сл., а што уједно представља основни вид финансирања њихове борбе за остварење политичких циљева. У те групе се обично убрајају Јапанска црвена армија (енгл. *Japanese Red Army*), перуански „Сјајни пут” (енгл. *Shining Path*), Революционарне оружане снаге Колумбије (енгл. *Revolutionary Armed Forces of Colombia*), Ирска републиканска армија (*People's Irish Republican Army*) и сл.

Италијанска криминална удружења

Када је реч о италијанском организованом криминалу, он се обично идентификује с Мафијом. Међутим, Мафија је само једна од четири велике криминалне групе које постоје у тој земљи – остале три су Камора (*Camorra*), Ндрангета (*'Ndrangheta*) и Света уједињена круна (*Sacra Corona Unita*). Према проценама америчког ФБИ, те четири групе обухватају око петсто четрдесет криминалних породица с више од 21.000 чланова (*Italian Organized Crime, International Crime Treat Assessment – Worldwide Areas of International Criminal Activity*, Децембер 2000). Уопштено, за све њих се може рећи да су организоване на породичним или начелима клана, те да постоје већ вековима уназад у оквиру система моћи познатог као *sistema del potere* (Richards, 1999: 5).

Мафија – сицилијанска мафија или Коза ностра (ит. *Cosa nostra*, енгл. *Our Thing, Our Affair – наша ствар*) је засигурно најпознатији представник организованог криминала у свету. Процењује се да мафију данас чини око 180 породица (*famiglia*), које укључују 5.000 чланова и делују у преко 40 земаља широм света, укључујући и земље илегалне произвођаче хероина с Далеког истока – око 750 милиона долара вредан хероин из те области сваке године се допрема у Њујорк дистрибутивном мрежом коју контролише управо та криминална организација (Richards, 1999: 5).

Структура сицилијанске Коза ностре је пирамидална – војнике на најнижим нивоима у групама од десетак чланова надзире каподећина (*capodecina* – глава десеторице). Сваки каподећина подноси извештај ономе изнад себе, а то је изабрани шеф локалне банде или породице, који уз себе има заменика и једног или више саветника – консиљера (*consigliere*). Три породице чије се територије граниче чине округ (*mandamento*), при чему је сваки старешина округа члан Комисије, парламента Козе ностре или управног одбора за провинцију Палермо. Теоретски, изнад тог провинцијског нивоа постоји регионално тело сачињено од мафијашких босова из читаве Сицилије. Међутим, у пракси, Палермо доминира сицилијанском мафијом, с обзиром на то да скоро половина од стотинак породица на Сицилији има своју територију у Палерму и његовој околини, док вођа Комисије Палерма има водећу улогу унутар сицилијанске мафије као целине.³

Чланови Мафије су везани заклетвом, која се састоји од пет конститутивних начела: 1) закон ћутања или *омерта* представља завет да се

³ Покајник Бускета (Buscetta) је изнео судији Фалконеу (Falcone) осамдесетих година XX века пирамидалну структуру Коза ностре (Dickie, 2004: 17).

никада неће открити тајне и имена чланова Мафије, чак и под претњом највећег мучења или смрти; 2) апсолутна послушност вођи (ит. *don*, енгл. *boss*); 3) јака солидарност и помоћ било ком члану Мафије, у сваком тренутку и безусловно; 4) освета због било ког обика напада, на себе или другог члана Мафије; и 5) избегавање било каквог контакта и сарадње с представницима државне власти, осим коруптивних веза. Из своје традиционалне базе у Палерму, Мафија контролише своје подручне органе широм света, али и многобројне друге мање криминалне организације, често користећи свој статус и ауторитет да делује као посредник међу другим групама. Сицилијанска мафија је с руском мафијом предузимала заједничке акције кријумчарења дроге и људи широм света, користећи руски превоз и логистику и италијански *know how* (*Italian Organized Crime, International Crime Treat Assessment – Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000).

У САД мафија представља криминални савез највећих породица, које укључују више од 3.000 чланова, при чему свака од породица има контролу над одређеним илегалним и легалним пословима на одређеној територији, односно географској области (*FBI – Italian Organized Crime*). Са Сицилије и од својих корена, америчка подружница Мафије се одвојила у XIX веку заједно с италијанским емигрантима, устоличивши се у почетку у Њу Орлеансу. Раних година XX века у сваком већем граду у тој земљи је постојао огранак Мафије, чије су активности у почетку биле усредсређене на изнуде, да би се временом окренули и организовању проституције и коцкања. Прави процват је доживела у периоду прохибиције, када су моћници попут Ал Капонеа контролисали целе градове. Иза моћи и богатства који су у то време стечени остале су хиљаде мртвих у обрачунима ривалских банди. Зато је тридесетих година прошлог века створен специфичан систем за арбитражу у облику већа, које су чинили челници десет главних фамилија између којих је извршена и територијална подела самог криминалног тржишта. Иако се структура, изглед, чланство, па чак и постојање појединих породица мафије непрестано мења, њено биће чини десет великих породица и још петнаест (или нешто више) мањих. Пет највећих породица с Источне обале је смештено у Њујорку и носе имена својих садашњих или бивших вођа: то су породице Ђеновезе (Genovese), Гамбино (Gambino), Лукиезе (Lucchese), Маљоко (Maglioco) и Бонано (Bonanno). Других пет великих породица је познато по градовима којима владају или регионалној припадности – то су породице из Буфала, Род Ајленда и Бостона, Тампе, Детроита и Чикага (Richards, 1999: 7). Главне активности америчке мафије обухватају илегалне послове с наркотицима, контролу синдиката и ко-

рупцију, зеленашење, илегално коцкање, манипулације на тржишту деонича, уз све интензивније укључивање у легалне послове.

Америчка мафија је претрпела током последњих деценија различне губитке у многобројним акцијама државних органа усмереним против ње. Многи њени чланови су постали издајници и информатори полиције, односно сведоци на суђењима (Sifakis, 1999: 165). Најпознатији су свакако Савино (Савино), који је сведочио средином осамдесетих, и Гравано (Gravano), који је био сведок раних деведесетих година XX века, обојица из породице Гамбино. Као резултат тога, више од 1.300 чланова и сарадника мафије је лишено слободе. Упоредо с тим акцијама, и историјски криминални монопол мафије је био угрожен руском мафијом, колумбијским Картелима и Тријадама. И поред тога, америчка мафија остаје изузетно моћна криминална организација, нарочито криминалне породице из Њујорка, попут фамилије Ђеновезе која броји 1.500 чланова.

Сицилијанска мафија је такође под јаким ударом снага закона у Италији. У 1997. години у Аргентини је ухапшен један од њених челних људи – Марио Фаброџино (Mario Fabbrocino), који је био у бекству више од десет година због оптужби за трговину дрогом и убиства. У септембру исте године, 31 високорангирани члан мафије је осуђен за учествовање у убиству судије Фалконеа 1992. године у бомбашком нападу на аутопуту, од чега њих 26 на доживотни затвор (Dickie, 2004: 407–415).

Камора – Криминална асоцијација смештена у Напуљу, која се састоји од стотинак кланова с отприлике 7.000 чланова (*FBI – Investigative programs, Organized Crime, Italian Organized Crime*). Државни органи САД сматрају да је Камора криминално удружење у експанзији, које често надмашује и сицилијанску мафију својом способношћу прилагођавања новим кретањима и формирања криминалних алијанси. Остварила је нарочито јаке везе с руском мафијом. На пример, Камора и Коза ностра су постигле договор о фалсификовању новца, тако што су избељиване новчанице од једног долара и потом прештамповане у апоене од сто долара, након чега су испоручиване руској мафији ради њихове дистрибуције у земље Источног блока. За узврат, добили су значајну имовину и оружје из бившег СССР, прокријумчарено у источну Европу и Италију.⁴

⁴ Као и Мафија, и Камора је била значајно погођена акцијом италијанских државних органа крајем деведесетих година XX века. Том приликом ДИА (Антимафија истражна полиција) је запленила око 285 милиона долара имовине, која је припадала моћном клану Казерта (*Caserta*).

Ндрангета – Смештена је у Калабрији и састоји се од око сто шездесет ћелија, које укључују око 6.000 чланова (*FBI – Investigative programs Organized Crime, Italian Organized Crime*). Нарочито је активна у илегалној трговини хероином, што је и потврдила истрага америчких државних органа крајем осамдесетих и почетком деведесетих година XX века, којом је откривено да је Ндрангета користила пицерије у великим градовима на Источној обали као параване за трговину хероином. Операција „Мачје око” (*Operation Cat’s Eye*) из 1997. године открила је да та криминална организација има развијену мрежу трговине наркотицима, којом оперише из својих ћелија у Торонту (Канада) и Тампи (Флорида), у савезу с њујоршком мафијом и колумбијским картелима.

Света уједињена круна – Релативно млада организација, основана почетком седамдесетих година XX века, за коју се процењује да се састоји од педесетак кланова који броје око 2.000 чланова (*FBI – Investigative programs, Organized Crime, Italian Organized Crime*). Смештена је у области Пуља у Италији и углавном се бави пословима који се традиционално везују за организовани криминал – трговина дрогом, кријумчарење цигарета, трговина људима, зеленашење, различите преваре и сл.

Руска мафија

Како истичу Фикнауер (Finckenaue) и Вороњин (Воронин) (Finckenaue, Воронин, 2001: 1), током деценије након распада Совјетског Савеза цео свет је постао мета нове глобалне криминалне претње, узроковане постојањем криминалних организација које су се преливале изван граница Русије и других бивших совјетских република, попут Украјине. Иако су говориле руским језиком и долазиле из области које припадају Русији, многе нације и групе које припадају тим криминалним групама не сматрају се руским, нити их Руси доживљавају као своје. Према томе, руски организовани криминал обухвата било коју етничку или националну групу – попут Јермена, Чечена, Грузијаца, Јевреја, Летонаца, Литванаца, Татара или Украјинаца, које долазе с територије бившег Совјетског Савеза.

Према величини, изворима, бруталности и расту, руска мафија постаје светски најдоминантнија криминална организација. Процењује се да у свом саставу броји око триста структурираних група, које окупљају више од 100.000 чланова (*Transnational Criminal Activity, Canadian*

Security Intelligence Service, November 1998). Најпознатије су „Бригаде сунца”, мафија из Одесе и арменске организоване криминалне групе.⁵

Данас руска мафија доминира у кријумчарењу новца, оружја, организовању проституције, рекету и илегалној трговини наркотицима. Широм света те групе су укључене у трговину људима и кријумчарење миграната, крађе луксузних аутомобила, наручена убиства, преваре с кредитима, кријумчарење дијаманата и делатности прања новца. Процењује се да одређени облици контроле над око 400 банака у тој земљи омогућују руској мафији прање око 250 милијарди долара сопствених криминалних профита, као и профита других организација, пре свих сицилијанске Мафије (*Russia, International Crime Treat Assessment – Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000). Америчка информативна агенција (FBIS) има сазнања да руска мафија има контролу над 85% гласачког тела у управним одборима руских корпорација и да контролише 50–80% свих руских банака.

Јакузе

Својеврстан пандан италијанској или америчкој мафији је јапанска криминална организација Борокудан (*Boryokudon*), у свету познатија као Јакузе. Корени те криминалне организације се могу наћи у позним годинама XVI века, када су банде ексцентричних самураја, познате као *kabuki-mono* (дословце „лудаци”), терорисале многобројна села, која су бранили *machi-yokko* („слуге града”) (Lunde, 2004: 95). Као организована група, Јакузе су се почеле развијати током друге половине XVII века, када су банде састављене од *bakuto* – коцкара, *tekiya* – уличних продаваца и *gurentai* – насилника, почеле да се организују у лабаве криминалне групе. Сама реч *јакуза* долази од израза који се користи у коцкарској игри сличној блек-џеку (*blackjack*), а у којој комбинација карата 8-9-3 при дељењу представља најгори резултат, који се изговара *ya-ku-sa*

⁵ Велики број чланова руске мафије потиче из бивших институција власти СССР, пре свих совјетске обавештајне службе КГБ. Крај старог режима је ослободио такав талас криминала у Русији какав није забележен у новијој историји. Примера ради, у периоду ескалације руског организованог криминала илегална производња опијата у свету се удвостручила. Руска мафија је развила софистициран канал за кријумчарење хероина из Мјанмара, преко Мале Азије и Балкана до западне Европе. Попут кинеских Тријада, које користе кинеске четврти као базе својих операција, и руска мафија је искористила исељенике из своје земље у америчким градовима да би у њима заузела одговарајуће позиције – тако су се групе из Одесе устоличиле у Њујорку и Бостону, односно арменске групе у Лос Анђелесу.

(*Yakuza – details of its origin, organization, structure, tattoos, and more*). Од њих потиче и пракса одрезивања горњег зглоба малог прста на руци, као знак подређености и послушности вођи (*oyabun*). Тетовирање је уобичајена пракса код Јакуза: тетоважа је симбол снаге или моћи, док се потпуна тетоважа леђа сматра симболичким врхунцем моћи.

Бројчано и по својој моћи, Јакузе су пуну експанзију доживеле након пораза Јапана у Другом светском рату. Према неким проценама, до 1963. године било је више од 180.000 чланова Јакуза, окупљених у око 5.200 банди. Крвави обрачуни између појединих банди знатно су смањили чланство. Према наводима јапанске полиције (*Japan's National Police Agency*), данас је 60% од укупно 90.000 чланова Јакуза окупљено у једној од њихове три највеће фамилије: Јамагучи-гуми (*Yamaguchi-Gumi*), Сумијоши-кај (*Sumiyoshi-Kai*) и Инагава-кај (*Inagawa-Kai*) (*Japanese Yakuza, International Crime Treat Assessment – Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000). Човек који је великим делом заслужан за значајан раст удела Јакуза у илегалним и легалним пословима широм света свакако је Таока (Таока), лидер породице Јамагучи-гуми од средине четрдесетих година XX века па до своје смрти, 1981. године. На врхунцу моћи, Јамагучи-гуми су контролисали преко 2.500 илегалних и легалних послова, који су им годишње доносили преко 500 милиона долара зараде (Richards, 1999: 11).

Утицај Јакуза у Јапану може имати дугорочне и поражавајуће последице на привреду те земље. Јапанско Министарство финансија наглашава да се јапанским банкама дугује између 300 и 600 милијарди долара на основу различитих послова с некретнинама, који су били у експанзији осамдесетих година прошлог века. Наиме, власници тих некретнина или непокретности су чланови Јакуза, па су банке у страху да изврше њихову ликвидацију или наплату (Richards, 1999: 11).

Тријаде

Као интензиван проблем, кинески криминални синдикати су се почели јављати током протекле три деценије, постајући предмет значајне пажње органа задужених за спровођење закона у САД, Канади, Аустралији и Европи. Власти САД сматрају да су данас кинеске криминалне организоване групе други највећи проблем у тој земљи, с тим што у скоријој будућности по важности могу превазићи и италијанске групе. Упркос широко распрострањеном кинеском организованом криминалу у свету, те извештајима о његовом учешћу (пре свега) у активностима

трговине хероином и људима, спроведен је прилично мали број озбиљних истраживачких студија о тој криминалној појави (Chin, Zhang, Kelly, 2001: 129). Тријаде су данас, према многим ауторима, највећа, најопаснија и најбоље организована криминална групација на свету, која потиче од тајних патриотских друштава формираних пре три века, с циљем борбе против корумпиране и угњетавачке династије Чин (*Chin*).

Са структуром сличном корпорацијској, Тријаде су у себе укључиле многобројне кинеске етничке заједнице широм света, које користе као базе за своје операције. Нарочито су присутне на пацифичкој обали САД, Хаваима, у Сијетлу, Ванкуверу и Сан Франциску, као и у Торонту, Бостону и Њујорку. Тријаде контролишу илегалну трговину источноазијским хероином у свету, с годишњим профитом од преко 200 милијарди долара (*Ethnic Chinese Criminal Networks, International Crime Treat Assessment – Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000). Кријумчарење оружја је такође значајна криминална делатност која доноси око 3 милијарде долара прихода годишње, док кријумчарење људи, пре свега у САД и Европу, обезбеђује зараду од 3,5 милијарди долара. Тријаде наплаћују око 3.000 долара по особи коју илегално пребацују у САД, на шта се неретко надовезује и трговина људима, па кријумчарене особе буду продате својим послодавцима и асимилиране у многобројне кинеске четврти, у којим раде годинама (у борделима или продајући дрогу) како би отплатили дуг.

У Северној Америци Тријаде су познате и као Тонге (*tongs* – клешта). Међутим, како та реч истовремено значи и сала за састанке, многе кинеске Тонге у ствари представљају легитимна пословна удружења. Зато је некада тешко разлучити која су удружења Тонги легитимна а која незаконита, односно криминална. Један од првих чланова Тријада, који је као својеврстан инсајдер сведочио пред конгресним Комитетом у САД 1992. године о устројству и начину функционисања Тријада, био је извесни Господин Ма (*Mr. Ma*) (Richards, 1999: 14).⁶

⁶ Готово сав хероин који пролази кроз Кину и Хонг Конг, а потом пласира широм света, кријумчари се у организацији Тријада и потиче из подручја тзв. „Златног троугла” – Тајланда, Бурме и Лаоса. Од краја осамдесетих година XX века, Кинези доминирају светским тржиштем хероина. У том периоду, значајно је порастао број зависника од те дроге у свету, док је цена хероина падала. Хероин познат као „кинеско бело” (енгл. *china white*) један је од најквалитетнијих и најчистијих у свету и може се конзумирати ушмрковањем или пушењем, што је, између осталог, утицало и на распрострањеност саме злоупотребе те дроге.

Колумбијски картели

Према речима Маршала (Marshall), заменика директора Америчке агенције за сузбијање злоупотребе наркотика – ДЕА из 1998. године, међународни наркосиндикати делују у целој хемисфери, поседују добре изворе снабдевања и екстремно су прилагодљиви свим променама (Richards, 1999: 15). Као такви, много су моћнији и утицајнији од било ког другог криминалног удружења насталог пре њих. Снага колумбијских картела произлази из њиховог монопола над илегалном производњом и дистрибуцијом кокаина у целом свету, које тим удружењима доносе огромне приходе. Тај монопол произлази из чињеница да биљка кока, као једина природна сировина из које се добија скупочена дрога, успева једино у подручју Анда, па су Колумбија, Боливија и Перу готово искључиви произвођачи кокаина у свету. Историјски, највеће количине те дроге производе и дистрибуирају криминалне групе лоциране у колумбијским градовима Меделин и Кали, по којима су и добили широм света познате називе. Два нова картела – Коста (*de la Costa*) и тзв. „кријумчари из Северне Ваље“ (*Northern Valle del Cauca*), северног дела карипске обале, интензивирали су свој удео у тим пословима крајем деведесетих година прошлог века и хапшења челних људи картела Меделин и Кали. Као додатак производњи готово целокупног кокаина који се пласира у свету, колумбијски картели су организовали и производњу и дистрибуцију хероина, истина, у знатно мањем обиму.

Током осамдесетих и почетком деведесетих година XX века, „краљеви дроге“ из Меделина су контролисали готово целокупну светску трговину кокаином. Најпознатији од њих је свакако Пабло Ескобар (*Pablo Escobar Gaviria*), који је био на челу тог картела од средине осамдесетих година па све до своје смрти, 1993. године (Bowden, 2002).⁷ Крајем осамдесетих и почетком деведесетих година XX века Кали картел је успоставио ефективну контролу над производњом и дистрибуцијом кокаина из Перуа, Боливије и Колумбије, потискујући конкурентски Меделин картел, који је у реализацији својих послова био прилично

⁷ Крајем осамдесетих година прошлог века, Меделин картел је био изложен снажним акцијама америчких власти, које су настојале да затворе карипско-флоридски улаз кокаина у САД, а који је организовао управо тај картел. Један од његових челних људи, Гачо Родригез (*Jose Rodriguez Gacho*), убијен је 1989. године у сукобу с колумбијском полицијом, а документи заплениjeni том приликом указивали су на то да је располагао с више од 300 милиона долара, распоређених на више различитих места. Његова смрт, као и убиство Ескобара, 1993. године, учинили су да Меделин картел постане сена некада моћне криминалне организације, уступивши примат Кали картелу.

насилан. Његови чланови су постали софистициранији и обазривији, а њихов успон је био заснован на методама легалне пословне праксе, због чега су колумбијски полицијски службеници извештавали о „господи” (*los caballeros*) из Калија и „пропалицама” (*los hampones*) из Меделина.⁸ У почетку, Кали картел је користио Карибе као транспортну руту дроге и новца у САД, да би, након неколико успешних репресивних акција америчких власти, испоруке усмерио преко територије Мексика, склопивши уговоре с мексичким наркоорганизацијама. У почетку, картел је мексичким групама плаћао од 1.000 до 2.000 долара по пребаченом килограму кокаина преко мексичког коридора, да би временом та услуга постајала све скупља, тако да се данас мексичким кријумчарима плаћа у роби 40–50% кријумчарене робе. И поред тога, профити Кали картела су и даље изузетно високи – представници ДЕА су у америчком Конгресу изнели процене да су босови тог картела у 1995. години остварили профит већи од 8 милијарди долара (Richards, 1999: 18).

Картели Коста и Северна Ваља представљају новије и све запаженије колумбијске наркоорганизације, које добијају на значају упоредо са слабљењем моћи Меделин и Кали картела. При кријумчарењу кокаина и хероина у САД вратили су се традиционалној рути која води преко карипског коридора, обилазећи мексичке дистрибутере који узимају и до 50% кријумчарене робе, у поређењу с 20–30% које узимају порторикански или доминикански дистрибутери за пролаз преко њихове територије (Richards, 1999: 20).

Мексичке криминалне организације

Мексичку криминалну федерацију чине четири организоване криминалне групе које потичу из Мексика, односно Голфски, Хуарез (*Juarez*), Сонора (*Sonora*) и Тихуана (*Tijuana*) картели, који контролишу највећи део производње хероина и марихуане у тој земљи, као и њихову дистрибуцију, заједно с кокаином, у САД и друге делове света (Maguire, 1999: 263). Сваки од тих картела делује у одређеној геграфској области дуж границе Мексика и САД. Пета група, Амеска (*Amezqua*) организаци-

⁸ Док су се припадници Меделин картела у кријумчарењу дроге првенствено користили насиљем и корупцијом, Кали картел је осмишљавао најразличитије облике превара и камуфлажа приликом транспорта. Тако су, на пример, агенти царинске службе САД и ДЕА 1988. године открили 3.270 кг кокаина сакривеног у 700 од 9.000 дасака упућених из Еквадора, које су биле посебно издубљене за те потребе, односно 2.270 кг кокаина замотаног у 1.200 табли чоколаде.

ја, доминира трговином метамфетаминима и другим синтетичким дрогама. Према проценама власти САД, Мексичка федерација опере годишње више од 7 милијарди долара новца који највећим делом потиче управо из илегалних послова у вези с наркотицима (*Mexico, International Crime Treat Assessment – Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000). С друге стране, насиље које је својствено организованим криминалним групама у Мексику вероватно је најсуровије у свету.⁹ То је и разлог зашто се мексички наркокартели, по степену примене насиља, на скали од 1 до 10 рангирају највишом оценом (Finckepaer J. *et al.*, 2001: 4–6).

Амезка организација, и поред тога што није члан Мексичке федерације коју чине четири наведена картела, засигурно заузима једно од водећих места по својој организованости и снази, држећи монопол над производњом и дистрибуцијом метамфетамина. На њеном челу се налазе браћа Контрерас (*Amezqua Contreras*), са седиштем у Гвадалахари. Поред метамфетамина, она је и један од највећих светских кријумчара ефедрина, који је прекурсор у производњи метамфетамина, користећи јаке криминалне везе на Тајланду и Индији (Maguire, 1999: 265).

Друге значајније криминалне организације

Претходним приказом криминалних организација су обухваћене оне које су данас (или су биле у ближој прошлости) у свету доминантне и које се сматрају највећим и најмоћнијим. Међутим, подручје организованог криминала је изузетно динамично, а та динамичност се испољава у најмање три сфере: 1) у криминалним делатностима; 2) начину извр-

⁹ Сукоби између ривалских наркокартела на северу Мексика у периоду 2006–2010. године потпуно су измакли контроли и ескалирали у прави рат, који мексичке снаге безбедности и администрација председника Калдерона не могу да зауставе. О томе можда најбоље говори књига *Град убиства*, аутора Чарлса Боудена (Charles Bowden), у којој се наводи да је у региону Сијудад Хуареса, од краја 2006. године у обрачунима наркобанди убијено више од 26.000 људи. Боуден је 2008. године провео више месеци у Сијудад Хуаресу, јужно од Ел Паса у Тексасу, који важи за део света у којем владају закони подземља и куда води главна рута за кријумчарење дроге за САД. За Боудена је тај град најопасније место на свету, с највише насиља и смрти, али и с баснословном зарадом различитих наркокартела, која је 2008. године износила више од 50 милијарди долара, док су истовремено обични људи једва преживљавали, с дневном просечном зарадом од око 7 долара. Према аутору, најстрашније је то што су деца све више уплетена у сурове послове наркокартела – „Сијудад Хуарес је модел за производњу смрти, за претварање адолесцената, који немају шта да раде а неће у школе, у чланове банди и убице” (Bowden, 2010).

шења (*modus operandi*) и 3) криминалним субјектима, при чему је ова последња вероватно и најинтензивнија. На светској, регионалној или националној сцени организованог злочина непрекидно се мењају улоге – једне криминалне групације потискују и замењују друге, мењају се организација, надлежност и интензитет акције државних органа надлежних за сузбијање злочина, док је једина константа у свему томе непрекидна присутност организованог криминала.

Током последње деценије прошлог века снажан успон је доживела тзв. албанска – шиптарска мафија, која је преузела највећи део послова у вези с кријумчарењем хероина дуж Балканске руте од турских кријумчара, што је и било полазна основа за њено конституисање и оснаживање. За ту криминалну организацију је карактеристична јака етничка компонента, која је можда и најизраженија у свету, заснована на традиционалној, вишевековној затворености албанске породице и њеној строгој патријархалној устројености, у коју је тешко, ако не и немогуће, продрети људима са стране, из других средина или етничких заједница. Велика новчана средства до којих шиптарска мафија долази илегалним пословима у вези с наркотицима, коришћена су у претходном десетогодишњем периоду као основни извор прихода терористичких акција тзв. Ослободилачке војске Косова, која се борила за отцепљење аутономне покрајине Косова и Метохије од Републике Србије. Поред послова у вези с наркотицима, те криминалне групације данас све више учествују и у илегалним делатностима кријумчарења миграната, трговине људима и организоване проституције (*Ethnic Albanian Criminal Groups, International Crime Treat Assessment – Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000). Према извештају Светске безбедносне мреже (*World Security Network*), организовани криминал је на подручју Косова и Метохије постао примарна друштвена снага, акумулирајући током година неколико милијарди долара и претварајући их у некретнине. Притом је успостављена и чврста контрола над многим пословним и политичким круговима у земљи (Michaletos, 2009).¹⁰

¹⁰ Поменути извештај Светске безбедносне мреже је објављен у јуну 2009. године и, према њему, организоване криминалне групе с Косова и из Црне Горе сарађују у увозу и извозу нелегалних роба, углавном морским путем. Штавише, додаје се у извештају, постоје многобројне индиције да се прање новца у Црној Гори врши за потребе албанских криминалних организација. Више је него сигурно да је корупција на високом нивоу најважнији чинилац због којег организоване криминалне мреже и даље јачају на западном Балкану. Прецизније, организовани криминал је током година експлоатисао друштвене везе између бизнисмена–политичара и служби безбедности и тако се увукао у срж државног апарата. То се дешавало и пре краха Хладног рата, али се наставља и даље упркос многим напорима да се организовани криминал уклони. На Косову су поменуте

Нигеријске криминалне банде су специјализоване за послове кријумчарења дрога, а њихове услуге највећим делом користе криминалне групације „великих шест”. Власти САД процењују да око 40% хероина који илегално уђе на америчко тржиште прокријумчаре нигеријци, углавном за руску мафију, колумбијске картеле, Тријаде или италијанске криминалне групе. У том контексту, нигеријске организације су се показале као веома успешне у изналажењу алтернативних кријумчарских путева и развијању техника скривања дрога. Међутим, њихова криминална активност није ограничена само на послове у вези с наркотицима – у последње време су све више укључене у широке скале уцена и превара, укључујући преваре с кредитним картицама и чековима, злоупотребу и фалсификовање кредитне документације, крађе возила и сл. (*Nigerian Criminal Enterprises, International Crime Treat Assessment – Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000). Када је реч о кријумчарењу дрога, за разлику од некадашњих метода када су те супстанце превожене у већим товарима, данас се углавном користи већи број кријумчара малог профила, који уносе мање количине хероина, некада упаковане и у кондоме, а затим прогутане. Нигеријске кријумчарске организације су везане крвним сродством, браковима или племенским везама и делују као ћелијске структуре како у сопственој земљи, тако и у иностранству. Процењује се да постоји око 500 мањих нигеријских организованих криминалних ћелија, које делују у целом свету – географска распрострањеност тих мрежа омогућава им вршење широке лепезе транснационалних криминалних активности (*Nigerian Criminal Enterprises, International Crime Treat Assessment – Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000).

Криминалне групације широм света које представљају субјекте организованог криминала су многобројне – неке од њих су престале да постоје, друге су у нестајању, треће на врхунцу моћи, а четврте у настајању. Овде је потребно истаћи и чињеницу да се данас многобројне терористичке организације широм света јављају и као носиоци одређених делатности из области организованог криминала, углавном с мотивом

друштвене везе посебно важне и јаке због клановског организовања друштва, у комбинацији с аномалијама изазваних ратом 1999. године и санкцијама Уједињених нација уведених СРЈ. У извештају се даље наводи да Европска унија има механизме за праћење кретања криминалних радњи на Балкану и да о томе извештава локалне власти, које још немају толико података и одговарајућу техничку опремљеност. Балкан је и даље слаба тачка када је у питању европска стратегија за борбу против организованог криминала, али је исти случај и с јужном Италијом, и поред тога што је Италија члан Европског савеза од 1957. године. За решавање тих проблема биће потребно време и нико не може предвидети када ће та појава коначно бити елиминисана.

стицања финансијских средстава за своје политичке акције. Таквим организацијама се могу сматрати Исламски покрет отпора (*MAMAS*), Хезболах (*Hizballah*), боливијска Национална ослободилачка армија (*National Liberation Army*), камбоџански Црвени Кмери (*Khmer Rouge*), Баскијска сепаратистичка организација (ЕТА), Тамилски тигрови из Шри Ланке (*Tamil Tigers*), Ирска републиканска армија (*IRA* или *PITA*), Ал Каида (*Al Qaeda*) и многе друге.

Тенденције кретања организованог криминала у свету

Историја криминалних организација показује да је продирање у легитимне послове стадијум у еволуцији многобројних криминалних организација, као што је доказано из искуства САД и на основу тренутне ситуације у земљама бившег СССР. Криминална класа стиче уважавање проширивањем својих активности у легитимне послове и очекује се да (ће) се (у будућности) споји(ти) с владајућим друштвеним слојевима. То продирање у легитимну привреду највећим делом се остварује инвестирањем незаконито стеченог новца у деонице легитимних компанија.

Организоване криминалне групе су укључене у широк дијапазон разноврсних илегалних активности широм Канаде и САД, значајно улажући и у легитимне послове. Постоји неколико високоструктурираних организованих криминалних група које оперишу у те две земље. Коза ностра је укључена у све видове криминалних активности, укључујући трговину дрогом, преваре, рекет, прање новца, убиства и корупцију јавних службеника, али изгледа да она више ипак не представља доминантну криминалну организацију (*United States, International Crime Treat Assessment – Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000). Афроамеричке и хиспано групе доминирају криминалним активностима у својим, етничким деловима градова, контролишући уличну продају дроге и активности њене дистрибуције изнад уличног нивоа. Нигеријски трговци дрогом, којих је све више последњих година, структурирани су у многобројне мале, полуаутономне криминалне групе, чији чланови живе и раде у ћелијским структурама (*United States, International Crime Treat Assessment – Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000). Ипак, највећу опасност када је реч о организованом криминалу на подручју Северне Америке представљају криминалне групе које потичу из Русије и других источноевропских земаља. Оне су веома брзо постале доминантне у Монтреалу, Торонту и Ванкуверу, а иако у Канади постоје мање од десет година, толико су распрос-

трањене да би могле угрозити укупну стабилност привреде те земље (*Transnational Criminal Activity*, Canadian Security Intelligence Service, November 1998).

Криминалне организације укључене у шверц кокаина из Латинске Америке традиционално су високоорганизоване. Током осамдесетих година прошлог века те групе су називане картелима и, када су биле на врхунцу своје моћи, сматране су одговорним за 80% укупне илегалне трговине кокаином у САД, које су уједно највеће тржиште кокаина на свету. Током осамдесетих и деведесетих година XX века, картели су били предмет многобројних истрага и акција полицијских служби и агенција – њихова средства су заплена а вође ухапшене. Сматра се да те организације више никада неће повратити пређашњу моћ. Њихово место су заузеле многобројне групе мањег профила, тзв. „беби-картели”, за које се сматра да их има на хиљаде (*World Drug Report 2007*, 2007: 175). Како неки од њих стичу превласт над другима, то се и њихова величина увећава, иако данас ипак не постоје криминалне групе које би се могле поредити с Кали и Меделин картелима. У ствари, колумбијске групе су данас великим делом изгубиле монопол над шверцом кокаина, који је већином у рукама мексичких криминалних група. Током последње две деценије мексичке криминалне групе, које су претходно биле под контролом Колумбијаца, у све више преузимају контролу над тржиштем кокаина у САД. Ипак, колумбијске групе и њихови доминикански сарадници остају значајан чинилац у великопродаји кокаина, посебно на североистоку САД. Поред тога, чини се да колумбијске шверцерске организације последњих година шире своје пословање и у самом Мексику, преузимајући послове од мексичких група које су значајно ослабљене акцијама полицијских снага и међусобним окршајима. Тренутно, Мексико представља главну капију за улазак кокаина у САД. Према проценама власти САД, око 90% кокаина који уђе у земљу кријумчари се преко те државе, а три четвртине кокаина који се заплени на граници САД заплени је на граници с Мексиком, посебно на граничном подручју Тексаса (*World Drug Report 2007*, 2007: 181).

Централна и Јужна Америка су географски сличне, али политички и економски потпуно различите области. Док су неке земље Централне Америке међу најпознатијим центрима прања новца у свету, одређене Јужноамеричке државе су карактеристичне по знатној производњи кокаина и проблемима трговине дрогом. Та подручја су средишне тачке за криминалне организације као што су колумбијски картели, италијанска и америчка мафија, нигеријски синдикати, па чак и за придошлице из

источне Европе (*South America, International Crime Treat Assessment – Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000).¹¹

Перу и Боливија се сматрају највећим произвођачима листова коке, који се у њима рафинирају у међупроизоде, а затим тајно одвозе у Колумбију на финалну прераду у кокаин. Моћне криминалне организације и њихове лабораторије за производњу кокаина налазе се у Колумбији. Колумбијски организовани криминал је показао изванредну флексибилност при ступању на нова тржишта, делотворност у склапању криминалних савеза с другим криминалним групама, као и при коришћењу софистицираних техника прања новца. Прилично успешне акције против њега у Колумбији током деведесетих година XX века учиниле су да се илегална индустрија дроге великим делом дислоцира у Мексико, чинећи га новим центром дроге у Латинској Америци (Finckenauer J. *et al.*, 2001: 1–4).¹² Организованим криминалом у Мексику доминирају, као што смо и претходно истакли, четири учвршћена картела израсла из локалних банди које су организовали колимбијски картели с циљем пружања помоћи њиховим операцијама кријумчарења кокаина у САД. Мексичке банде су се толико обогатиле и оснажиле од тих активности да су добиле једнак статус као и њихови колумбијски „спонзори”. У савезу с Тријадама, мексички картели кријумчаре и велики број кинеских емиграната у САД.

Средиште афричког организованог криминала је Нигерија, која је до 1850. године била центар светске трговине црним робљем. Криминалне групе које се налазе у главном граду Нигерије Лагосу имају мреже које досежу до Европе, Русије, Азије, Аустралије, као и широм Африке.

¹¹ Те групације варирају према величини, врсти и обиму криминалних активности, обухватајући илегалну производњу и продају дрога, кријумчарење аутомобила и људи, умешаност у финансијске и банкарске преваре, кријумчарење робе под ембаргом и прање великих сума новца. Организоване криминалне групе које делују у Централној и Јужној Америци су карактеристичне по огромним финансијским ресурсима, међународним везама и коришћењу софистицираних пословних техника. Многе групе које се баве трговином дрогом имају флуидну и децентрализовану структуру, која им допушта да се прилагоде не само брзим променама на тржишту, већ и изазовима у виду криминалне конкуренције или интервенција државних органа.

¹² У 2008. години власти САД су издвојиле 400 милиона долара помоћи мексичкој полицији и војсци за борбу с наркокартелима. Помоћ има за циљ да омогући двома државама ближу сарадњу у борби против кријумчарења дроге и бољу размену информација о наркокартелима. Само у току 2008. године, у Мексику је у обрачуну наркокартела и полиције погинуло више од 4.000 људи, а насиље повезано с трговином дрогом постепено се шири и на САД. Власти САД су 2008. године драстично поштриле контролу границе с Мексиком, па је пролаз традиционалних врста дроге, попут кокаина, постао много тежи, поготово што су и власти Мексика снажно појачале борбу против кокаинске мафије (“US gives Mexico millions to fight drug cartels”, *The Associated Press*, 2008).

Процене су да постоји више од 500 нигеријских криминалних група које делују у око 80 земаља широм света (Lunde, 2004: 13). Групе које делују на међународном нивоу познате су као „Синдикат 419”, иронично названи по броју владине уредбе која забрањује трансфер новца у стране банке. Нигеријска криминална удружења шире своје операције не само на афричком континенту, већ и у Северној и Јужној Америци, Европи и Азији (Corsun, 1998: 35).

У блискоисточној Азији најозбиљније претње организованог криминала су повезане с производњом и трговином дрогом. Турска је земља с најстабилнијим криминалним организацијама у том региону, које нису искључиво оријентисане на илегалне делатности у вези с дрогама. Те банде се највећим делом налазе у Истанбулу и другим западним градовима и одржавају јаке везе с турским емигрантским заједницама у Немачкој и другим северноевропским земљама. Осим што контролишу тржиште дроге у тој земљи, као и у великом делу Европе, турска мафија је активна и у организовању проституције, рекетирању, прању новца и изради фалсификованих докумената. Такође, она игра важну улогу у кријумчарењу емиграната из Азије, који покушавају да се пребаце на запад, дуж Балканске руте. Постоје индиције да турске, пакистанске и грчке криминалне организације удружено контролишу ток илегалних миграната из Азије и с Блиског истока.

Криминалне организације из јужне и источне Азије су укључене у велики број незаконитих активности. Иако је њихов највећи део усмерен ка илегалној производњи и промету опојних дрога, постоје криминалне организације које су укључене и у друге незаконите активности, као што су кријумчарење злата и оружја. Индија је важно раскршће за међународну трговину дрогом, с обзиром на то да се налази између два главна изворишта незаконито произведеног опијума – „златног троугла” и „златног полумесеца”. И Пакистан је значајан произвођач и транзитна земља за опијате и производе од канабиса. Источна Азија је веома сложен регион, у којем се могу наћи готово сви облици незаконитих делатности у вези с организованим криминалом: производња и трговина дрогом, проституција, коцкање, преваре, кријумчарење оружја и друге робе, трговина људима, прање новца и сл. Резултат таквог стања је присуство добро структурираних организованих криминалних група у том региону, које су добро познате и у целом свету – кинеске Тријаде и јапанске Јакузе.¹³

¹³ Готово све криминалне групе из источноазијских земаља су укључене у илегално тржиште дрогом. Кина је транзитна земља за хероин из суседних Мјанмара, Лаоса и Вијетнама, који иде за САД и друга прекоокеанска тржишта. За разлику од колумбијских

Западна Европа је карактеристична по присуству италијанских организационих криминалних група – и то не само у Италији, већ и у Француској, Немачкој, Аустрији и Великој Британији, као и многобројних домаћих криминалних организација. Такође, она је раскршће за друге криминалне групе које делују на међународном плану. Колумбијски картели са запада су и даље доминантни у увозу кокаина – групе из Галиције у Шпанији и Мафија у Италији сарађују с јужноамеричким картелима ради увоза и дистрибуције кокаина у Европу (Ellis *et al.*, 2002: 102–104). Нигеријске групе с југа су одговорне за илегалну трговину дрогом, као и за различите облике превара. Кинеске Тријаде с истока су успоставиле стабилне позиције у Шпанији, Холандији, Великој Британији, Италији, Аустрији, Белгији и Португалу. Њихове главне активности су трговина дрогом, кријумчарење миграната, изнуде, илегално коцкање и проституција. Турске и пакистанске групе, а у последње време све више и албанска мафија, контролишу трговину хероином из Средњег истока и централне Азије преко земаља бивше Југославије и других источноевропских држава.

Током последње две деценије XX века, неколико европских земаља је добило главну улогу у светској илегалној трговини наркотицима. Од осамдесетих година прошлог века Турска непрекидно представља главну капију за улазак хероина из Афганистана на тржиште земаља Западне Европе (Fijnaut, Paoli, 2004: 589). С друге стране, због свог географског положаја Шпанија је у истом периоду постала главна тачка за улазак хашиша из Марока. Заједно с Холандијом, Шпанија је најчешћи избор кријумчара кокаина, пореклом из Колумбије, за улазак те дроге у Европу (Fijnaut, Paoli, 2004: 390). У неким земљама – пре свега у Холандији и Белгији, а у последње време и у Пољској и Албанији, наилазимо не само на трговце илегалним наркотицима и дистрибутере, већ и на произвођаче. Од почетка деведесетих година XX века, Холандија и Белгија су главни европски, а можда и светски произвођачи екстазија. Пољски хемичари су се специјализовали за производњу амфетамина за западно и источно европско тржиште, док су Албанци започели узгајање и

картела, Тријаде су укључене у широк спектар злочина, а на кинеском тржишту су до сада првенствено биле усредсређене на инвестиције у легалне послове, с обзиром на изузетно строгу контролу коју кинеске државне власти спроводе у сфери незаконитог деловања. Између осталог, и кријумчарење илегалних кинеских емиграната у САД и европске земље постало је веома уносан посао. Као и Тријаде, и јапанске Јакузе су умешане у значајне криминалне активности наднационалног карактера, укључујући трговину метамфетаминима и кријумчарење оружја. Јакузе су у значајној мери присутне у целој југоисточној Азији и сматрају се главним организаторима сексуалне експлоатације жена и деце.

продају марихуане након поновног лансирања тог производа који је пре скоро двадесет година нестао са тржишта у земљама Западне Европе (Fijnaut, Paoli, 2004: 471).

У међународним оквирима, централне и источноевропске криминалне организације представљају стално растућу претњу због своје брзе експанзије и висине незаконите зараде коју остварују (*The Future of International Crime, International Crime Treat Assessment – Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000). Локалне криминалне групе из тих подручја су се реорганизовале и шире се на међународном нивоу, док су истовремено и стране групе почеле да се увлаче на њихова легална и илегална тржишта. Те земље су искусиле велике политичке промене, које су, између осталог, подразумевале и реорганизацију планских економских система у слободна привредна тржишта. Улазак источноевропског организованог криминала на интернационално тржиште повећао је значај кријумчарских рута које су се традиционално користиле, а које пролазе преко тих територија. Русија заједно с Балтичким државама, Финска, Шведска, као и источноевропске земље, постају нови правци за кријумчарење дрога, илегалних миграната из југоисточне Азије на запад, крадених аутомобила из Немачке, Велике Британије и Холандије према источним земљама и Азији (*The Future of International Crime, International Crime Treat Assessment – Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000).

Италијанска мафија користи светску економску кризу, која је наступила крајем 2008. и почетком 2009. године, да ојача своје послове. У време када остатак света стеже каиш у глобалној рецесији, мафија профитира позајмљујући и инвестирајући оно што је тренутно ретка појава – велике количине готовог новца (Scherer, Silver, 2009). У том смислу, организовани криминал је еволуирао и постао прави протагониста трећег миленијума. За разлику од презадужених компанија које пропадају у кредитној кризи, мафија и њен модел готовинског пословања несметано „пливају” кроз кризу, предвођени младим људима који се труде да организовани криминал шире кроз легитимне послове. Италијански председник сматра да постоји ризик да ће мафијашке организације профитирати од садашње кризе купујући контролне пакете компанија на ивици пропасти, чиме се укључују у све регионе у држави. Процењује се да су у 2008. години три главне италијанске криминалне групе укупно оствариле нето приходе од 70 милијарди евра, од чега је 54% био чист профит.¹⁴ Кредитна криза која гура компаније у банкрот, отпуштање људи и

¹⁴ Поређења ради, енергетски див *Exxon Mobil*, највећа светска компанија по тржишној вредности, остварила је годишњу добит од 45,2 милијарде долара.

банке које више не позајмљују новац отварају идеалан пут мафијашима који су изузетно ликвидни. Нова генерација мафијаша, за разлику од својих претходника, створила је упориште у легитимној привреди, док им нова инвестирања само помажу да оперу новац за будућност (Scherer, Silver, 2009).

Закључна разматрања

Организовани криминал има своју јасно дефинисану историју кроз коју се непрекидно мењао с једним циљем – да би остао исти, тј. високопрофитабилан, с једне стране, и недокучив за полицију и друге безбедносне службе, с друге стране. Данас је постао синоним за облике криминала који се сматрају нарочито опасним за појединца, државу и друштво. На унутрашњем плану, организовани криминал је дигао на узбуну националне полицијске и правосудне органе, захтевајући специјализацију, хитност и софистицираност у поступању, уз проширење њихових традиционалних овлашћења, док је на међународном плану интензивирао различите облике међудржавне сарадње. У Европи је убрзао процес операционализације Шенгенског споразума и конституисања Еуропола, док је широм света оснажио улогу Интерпола у подршци националним криминалистичким службама, у активностима које предузимају с циљем његовог сузбијања (Маринковић, 2010: 612).

Савремена анализа појаве организованог криминала је изузетно сложена. С једне стране, америчка концепција организованог криминала, с нагласком на етнички хомогене криминалне синдикате, и даље постоји. Посебна пажња се посвећује традиционалним криминалним друштвима, као што су америчка и сицилијанска Коза ностра, јапанске Јакузе, кинеске Тријаде, као и на новије организације, попут колумбијских и мексичких картела дроге или руске мафије. С друге стране, опште је прихваћено да се стереотипне, хијерархијске криминалне организације не крију баш иза сваке софистициране криминалне активности, због чега је концепт организованог криминала проширен и на криминална удружења која се не могу квалификовати као организације у правом смислу те речи. С обзиром на то да се парадигма о структурираним, бирократски организованим криминалним групама с развијеним и диференцираним бићем у новије време помера ка слободним и флуидним мрежама, постаје изузетно тешко идентификовати незаконите асоцијације, па самим тим и организовани криминал схваћен у конвенционалном смислу. Стиче се утисак да представа о организованом криминалу

као јасно одређеном и дефинисаном криминалном облику води у своје-врстан ћорсокак, због чега би било сврсисходније и практичније говори-ти о концепту криминалног манифестовања у коме су одређени облици тешких кривичних дела при извршењу само организованији од других.

Свака анализа стања организованог криминала у одређеној држа-ви и друштву треба да узме у обзир специфичности социоконтекста и промене у њему (енгл. *environmental scan*), уз концентрацију пажње на илегална тржишта, чему треба додати и сазнања о криминалним група-ма и мрежама, нарочито њиховој структури, модусу операнди и каракте-ру односа између легалних и илегалних структура друштва. Истражи-вања показују да легална тржишта и она која то нису делују према сличним начелима, у смислу да законите и незаконите привредне актив-ности подлежу приближно истим правилима понуде и потражње. Орга-низовани криминал не настаје нити се испољава у вакууму, већ у друш-твеној средини и амбијенту који се стално мењају, због чега је и сам динамички процес незаконитих активности које се прилагођавају новим приликама погодним за криминал, изворима и вештинама доступним потенцијалним криминалцима, као и (ре)акцији полицијских и осталих субјеката државне репресије.

Литература:

1. Adamoli, S. et al. (1998): *Organized Crime – Around the World*, Helsinki.
2. Bowden, M. (2002): *Lov na Eskobara – potera za najvećim svetskim odmetnikom*, Premax group, Beograd.
3. Bowden, C. (2010): *Murder City: Ciudad Juarez and the Global Economy's New Killing Fields*, Nation Books, New York.
4. Corsun, A. (1998): *Nigerian Advance Fee Fraud*, Issues in Global Crime, United States Department of State, Bureau of Diplomatic Security. Internet: <http://www.fas.org/irp/threat/1998-GLOBAL.pdf>
5. Chin, K. L., Zhang, S., Kelly, R. (2001): *Transnational Chinese Organized Crime Activities: Patterns and Emerging Trends*, Combating Transnational Crime – Concept, Activites and Response, London–Portland.
6. Dickie, J. (2004): *Cosa Nostra – a History of the Sicilian Mafia*, London.
7. Donnelly, T. (1998): *Les Triades chinoises*, *Revue internationale de police criminelle*, (469–471).
8. Ellis, T. et al. (2002): *Cocaine Markets and Drug Enforcement in Spain and The Netherlands*, *The Police Journal*, (2).
9. *Ethnic Albanian Criminal Groups*, International Crime Treat Assessment – *Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000. Internet: <http://www.fas.org/irp/threat/pub45270chap3.html>

10. *Ethnic Chinese Criminal Networks*, International Crime Treat Assessment – *Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000. Internet: <http://www.fas.org/irp/threat/pub45270chap3.html>
11. Fijnaut, C., Paoli, L. (Eds.) (2004): *Organised Crime in Europe: Concepts, Patterns and Policies in the European Union and Beyond*, Dordrecht.
12. FBI – Investigative programs Organized Crime, Italian Organized Crime. Internet: <http://www.fbi.gov/hq/cid/orgcrime/len/ioc.htm>
13. Finckenauer, J., Voronin, Y. (2001): *The Treat of Russian Organized Crime*, Washington, 2001.
14. FBI – *Italian Organized Crime*. Internet: <http://www.fbi.gov/hq/cid/orgcrime/len/index.htm>
15. Finckenauer, J. (2007): *La Cosa Nostra In The United States*. Internet: <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/218555.pdf>
16. Finckenauer, J. et al. (2001): Mexico and The United States of America – Neighbours Confront Drug Trafficking, *Forum on Crime and Society*, 1(2).
17. Italian Organized Crime, International Crime Treat Assessment – *Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000. Internet: <http://www.fas.org/irp/threat/pub45270chap3.html>
18. *Japanese Yakuza*, International Crime Treat Assessment – *Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000. Internet: <http://www.fas.org/irp/threat/pub45270chap3.html>
19. Lunde, P. (2004): *Organized Crime – An inside Guide to the World's Most Successful Industry*, London.
20. Marinković, D. (2010): *Suzbijanje organizovanog kriminala – specijalne istražne metode*, Prometej, Novi Sad.
21. Maguire, K. (1999): *Policing The Mexican Mafia: Organized Crime and The War on Drugs*, *The Police Journal*.
22. Mexico, International Crime Treat Assessment – *Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000. Internet: <http://www.fas.org/irp/threat/pub45270chap3.html>
23. Michaletos, I. (2009): *Organized crime concerns in the Balkans*. Internet: http://www.worldsecuritynetwork.com/showArticle3.cfm?article_id=17685&topicID=32
25. *Nigerian Criminal Enterprises*, International Crime Treat Assessment – *Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000. Internet: <http://www.fas.org/irp/threat/pub45270chap3.html>
26. Richards, J. (1999): *Transnational Criminal Organizations, Cybercrime and Money Laundering: A Handbook for Law Enforcement Officers, Auditors and Financial Investigators*, Boca Raton.
27. Russia, International Crime Treat Assessment – *Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000. Internet: <http://www.fas.org/irp/threat/pub45270chap3.html>
28. Sifakis, C. (1999): *The Mafia Encyclopedia*, New York.

29. South America, International Crime Treat Assessment – *Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000. Internet: <http://www.fas.org/irp/threat/pub45270chap3.html>
30. Scherer, S., Silver, V. (2009): *Mafia Cash Increases Grip on Sinking Italy Defying Berlusconi*. Internet: <http://bloomberg.com/apps/news?pid=20601109&sid=aHtly5QjUYzo&refer=home>
31. Transnational Criminal Activity, Canadian Security Intelligence Service, November 1998. Internet: <http://www.fas.org/irp/threat/back10e.htm>
32. The Future of International Crime, International Crime Treat Assessment – *Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000.
33. Internet: <http://www.fas.org/irp/threat/pub45270chap5.html>
34. The Colombian Cartels. Internet: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/drugs/business/inside/colombian.html>
35. United States, International Crime Treat Assessment – *Worldwide Areas of International Criminal Activity*, December 2000; Internet: <http://www.fas.org/irp/threat/pub45270chap3.html>
36. US gives Mexico millions to fight drug cartels (2008), The Associated Press, December 3. Internet: <http://www.lasvegassun.com/news/2008/dec/03/us-gives-mexico-millions-to-fight-drug-cartels/>
37. Von Lampe, K. (2001): The Concept of Organized Crime in Historical Perspective. Internet: <http://www.organized-crime.de/lauhtm01.htm>
38. World Drug Report 2007 (2007), UN Office on Drugs and Crime, Vienna.
39. Yakuza – details of its origin, organization, structure, tattoos, and more. Internet: <http://web.telia.com/~u31302275/yakuza.htm>

Organized Crime - Recent Trends and a Global Perspective

Summary: Organized crime is a complex and in many ways specific criminal phenomenon, which represents enormous threat for legal order and democratic institutions of a country, but also for the entire international community. The danger which it entails is not included in specific criminal activities but much more in possibilities to influence, either directly or indirectly, government decision making in the fields of economy and politics, even the international relations as a whole. Powerful criminal organizations, as representatives of organized crime, are present in all parts of the world; they act globally and achieve huge illegal profits. Organized crime today is in the focus of interest of all countries respectively, but also of the entire international community, which is rapidly attempting to find adequate manners, methods and assets to fight it. In its contents, this paper points to the largest and most powerful criminal organizations within the organized crime milieu, and also highlights the contemporary characteristics and future trends of organized crime worldwide.

Key words: Organized Crime, Mafia, the Triads, the Yakuza, Drug Cartels, Criminal Markets, Global Crime